

Kristiansund kommune

Saksnummer arkiv	Saksnummer fra Public360
Saksnummer P&B	PLAN-24/00561-3
Saksbehandler	Christanse Yttervik
Dato	28.03.2025

Behandlet av

Utvalg	Møtedato
Hovedutvalg plan og bygning	04.04.2025
Bystyret	10.04.2025

Saksframlegg

Prosjektmandat for gjennomgang av eldre arealplaner (planvask)

Kommunedirektøren ber hovedutvalg plan og bygning legge saken frem for bystyret med følgende forslag til vedtak:

Kommunedirektørens innstilling:

Bystyret vedtar prosjektmandat for gjennomgang av eldre arealplaner slik det fremgår av saken:

- Planene/områdene i kategoriene A, B, C og D inkluderes i prosjektet for vurdering
- Planene/områdene vurderes ut fra kriteriene som beskrevet i saken
- Vurderingen vil gi grunnlag for et politisk vedtak om det bør igangsettes prosess for å endre eller oppheve noen arealplaner

Saksopplysninger

Saken handler om å fastsette et prosjektmandat for en gjennomgang av eldre arealplaner med utbyggingsreserver, også kalt planvask. Kommunens planstrategi for perioden 2024-2027 ble vedtatt av bystyret i mars 2024 (sak 16/24). Kommunal planstrategi skal vedtas i begynnelsen av hver valgperiode, og i denne kan kommunen blant annet ta stilling til behovet for å revidere eller oppheve gjeldende planer. I kommunal planstrategi for inneværende periode, er planvask vedtatt som et planarbeid som skal gjennomføres i perioden.

Kommunene har et ansvar for å sørge for et oppdatert planverk som ivaretar ulike hensyn og føringer og som er basert på oppdatert kunnskap. Dette er tydeliggjort i Nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging 2023-2027, regjeringens forventningsdokument til kommunene og fylkeskommunene. Forventningene er også tydelige på at kommunene skal vurdere å ta ut arealer ved revisjon av arealdelen, og at man bør sette seg mål om å redusere nedbygging. De samme poengene er gjennomgående i Statlige planretningslinjer (SPR) for arealbruk og mobilitet og Statlige planretningslinjer for klima og energi. I disse finnes flere punkter som sier at fortetting og transformasjon av allerede nedbygde arealer skal vurderes og prioriteres før det åpnes for nedbygging av ubebygde arealer, og at utbyggingsreserver må vurderes tatt ut av planer. SPR for arealbruk og mobilitet har også et konkret punkt om å vurdere å oppheve planer som innebærer omdisponering av dyrka jord. Forventningsdokumentet og de statlige planretningslinjene er henholdsvis vedlagt som vedlegg 4 og lenket til i vedleggslisten som nummer 5 og 6.

Generelt er overordnede føringer veldig tydelige på at kommunal planlegging og særlig arealplanlegging er svært viktig for å oppnå en bærekraftig samfunnsutvikling, og at kommunene gjennom sin planlegging forventes å bidra til dette. For at planene skal kunne imøtekomme disse forventningene er det nødvendig at de oppdateres. Det er et behov for å gå bort fra tidligere praksis i kommunene med å bare vedta nye arealplaner og ikke ta stilling til de gamle.

Gjennom tilskuddsordningen Natursats har Kristiansund kommune blitt tildelt 400 000 kr fra Miljødirektoratet for å foreta en planvask. Formålet med tilskuddsordningen og planvasken er å ivareta naturmangfold på en bedre måte ved å gå gjennom planer og vurdere de i lys av oppdatert kunnskap og føringer om naturmangfold og andre tema. En fjerdedel av tilskuddet er benyttet til bistand fra Norkart og Holth&Winge, som har bestått av en innledende kartlegging av kommunens utbyggingsreserver og et digitalt kurs for folkevalgte og ansatte. Kartleggingen er sammenstilt i en rapport i vedlegg 2. Kurset ble avholdt 11.06.24, og opptak ble i ettertid sendt ut.

Dette prosjektet dreier seg om en gjennomgang av eldre arealplaner som ikke er gjennomførte eller kun delvis er gjennomførte, og som dermed har en gjenstående utbyggingsreserve. Hensikten er å kunne oppheve eller endre arealplaner som av ulike grunner ikke lenger er aktuelle som utbyggingsområder, og å beholde arealplaner hvor utbygging fremdeles er forsvarlig og ønskelig. Det er nemlig ikke en selvfølge at utbygging av et område fremdeles er det, selv om det tidligere er vedtatt utbygging. Ny kunnskap og ny politikk kan tilsi at området bør forbli ubebygd.

Det er tre hovedhensyn som taler for å foreta en gjennomgang av eldre arealplaner, og som kan tale for å endre eller oppheve noen av planene:

Bevaringshensyn

Ny vurdering av samfunnsinteresser som kan svekkes eller arealer som kan forringes ved utbygging. Ny kunnskap om eller annen vektlegging av klima, klimatilpasning, jordvern, friluftsliv, naturmangfold, kulturminner- og miljø, landskap, eller hensyn til strandsone, vernede vassdrag og vannmiljøkvalitet.

Samfunnssikkerhet

Vurdering av hvor det er forsvarlig med utbygging, særlig med hensyn til risiko for flom, ras eller skred, samt storulykkebedrifter.

Utbyggingsinteresser

Hvorvidt det er politisk aksept for utbygging, ut fra en vurdering av blant annet transportbehov og infrastruktur, lokale strategier for utbygging, samt med hensyn til blant annet støy, lokal luftkvalitet og forurensset grunn. En planvask vil sortere ut uaktuelle byggeområder og vil dermed gi utbyggere større forutsigbarhet for hvilke områder det er politisk ønskelig med utbygging.

Disse tre hovedhensynene danner grunnlaget for valg av vurderingskriterier. Kriteriene er nærmere gjennomgått senere i saksfremlegget.

For mer utfyllende informasjon om behovet for og anbefalt prosess for arealplanrevisjoner/planvasker vises det til *Grunnlag for veileder om revisjon av kommunale arealplaner*, en utredning utarbeidet på oppdrag fra Kommunal- og distriktsdepartementet som er lagt ved saken som vedlegg 3. Denne utredningen er benyttet av administrasjonen som grunnlag for forslaget til prosjektmandat, og vil benyttes også i det videre arbeidet.

Planer/områder som skal vurderes

Kommunedirektøren innstiller på at følgende kategorier av planer/områder tas med videre for en vurdering basert på de valgte kriteriene.

- A. Alle reguleringsplaner med utbyggingsreserver som utgjør min. 50% eller 5 dekar som er vedtatt i eller før 1985
- B. Alle reguleringsplaner med utbyggingsreserver som utgjør min. 50% eller 5 dekar som er vedtatt i eller før 2008
- C. Alle reguleringsplaner med utbyggingsreserver som utgjør min. 50% eller 5 dekar som er vedtatt i eller før 2015
- D. Uregulerte utbyggingsområder i kommuneplanens arealdel (KPA) med utbyggingsreserver som utgjør min. 50% eller 5 dekar. Unntak for de utbyggingsområdene som ble konkret vurdert eller tatt stilling til i siste KPA-revisjon

For alle kategoriene er det definert en grense på minimum 50% av utbyggingsareal eller 5 dekar utbyggingsreserver. Grensen er satt for å avgrense prosjektet til å omfatte en håndterlig mengde planer og områder, samtidig som at utbyggingsreserver av en viss størrelse og som dermed kan ha betydningsfull påvirkning på naturmangfold og andre hensyn blir inkludert.

Kategoriene A, B og C omfatter reguleringsplaner vedtatt i ulike tidsrom. Tidsrommene er valgt basert på perioder med ulikt lovgrunnlag for planer. Før 1985 var det eldre og mindre omfattende bygningslover som gjaldt (bygningsloven av 1924 og av 1965). I 1985 ble det vedtatt en mer omfattende lov, med større fokus på planprosessen og helhetlig planlegging av ressurser for både samfunnet og den enkelte enn tidligere. I 2008 kom plan- og bygningsloven som gjelder i dag, med større krav til planprosessen og medvirkning, til sikkerhet, helse og miljø og utredninger av konsekvenser, samt til ivaretagelsen av hensynet til bærekraftig utvikling, universell utforming og barn og unge.

I tillegg til hvilket lovgrunnlag reguleringsplanene er vedtatt etter, er også planenes alder i seg selv en viktig faktor. Eldre arealplaner kan være i strid med ny kunnskap, ny politikk og føringer fra overordnet nivå og endret politikk lokalt, og sannsynligheten for dette øker gjerne med alderen på planen. Dersom en reguleringsplan som er eldre enn ti år inneholder utbyggingsområder som fremdeles ikke er bygd ut, har kommunen etter plan- og bygningslovens §12-4 plikt til å påse at planen i nødvendig grad er oppdatert før byggesøknad kan behandles. Dette understreker at det ikke må være en selvfølge at utbyggingsområder i gamle arealplaner skal bli liggende for evig. Tidsgrensen i nevnte paragraf på ti år er bakgrunnen for at kommunedirektøren innstiller på at kategori C inkluderes i vurderingen.

Kategori D inkluderer uregulerte utbyggingsområder i kommuneplanens arealdel (KPA) innenfor samme avgrensning på mengde utbyggingsreserver som de øvrige kategoriene (minimum 50% av utbyggingsareal eller 5 dekar). For alle kategoriene, uansett om de er regulert eller uregulerte, gjelder det at de ligger inne som utbyggingsformål i en relativt nylig vedtatt KPA. De områdene som ble konkret vurdert og behandlet i løpet av siste revisjon av KPA er ikke inkludert i dette prosjektet.

Hensikten med prosjektet er ikke å ta en omkamp på de områdene som nylig er vurdert etter ny kunnskap og overordnede føringer og besluttet videreført som utbyggingsområder. Disse er derfor ikke med i prosjektet. Ett unntak fra dette er området Nonshaugen (nr. 21 i oversikt i vedlegg 1). Dette området ble konkret vurdert gjennom konsekvensutredning og votert over ved revisjonen av kommuneplanens arealdel (KPA). Begrunnelsen for at dette likevel er foreslått inkludert i prosjektet er at det omfatter en forekomst av kystlynghei som er en utvalgt naturtype, og som dermed har viktigere status enn andre naturtyper og er underlagt spesielle regler om forvaltningen av disse. Dette ble ikke tilstrekkelig vurdert ved revisjonen av KPA, og det bør derfor vurderes nærmere i dette prosjektet.

Ideelt sett skulle absolutt alle områder med gjenværende utbyggingsreserver blitt vurdert på samme måte som forslag til nye utbyggingsområder i revisjonen av KPA. Dette er som nevnt en forventning til kommunens planarbeid. På grunn av begrenset kapasitet hos administrasjonen hadde dette resultert i en betydelig forsinkelse av vedtak av KPA. Det ble vurdert som viktig å komme i mål med revisjonen innen akseptabel tid, og det ble derfor ikke prioritert å vurdere eventuell videreføring av alle utbyggingsreserver like grundig. De områdene som var og er regulert gjennom reguleringsplan ble videreført uten nærmere vurdering, og noen uregulerte utbyggingsområder ble også av ulike grunner videreført uten nærmere vurdering. Begrunnelsen var da gjerne at det ikke åpenbart var viktige verdier som burde vernes eller at det pågikk reguleringsplanarbeid. Det er disse områdene som er foreslått inkludert i planvask-prosjektet.

Planene og områdene som omfattes av kategoriene A-D og som foreslås inkludert i prosjektet er listet opp i vedlegg 1. Kategoriene er foreslått med bakgrunn i de forhold som er beskrevet tidligere, med ulike tidsperioder og lovgrunnlag, planenes alder, plan- og bygningslovens §12-4 og en hensiktsmessig avgrensning på utbyggingsreservenes areal. De er foreslått ut fra prinsipielle vurderinger av hvilke typer planer og områder som bør inkluderes, og uten at det er foretatt en forhånds-siling av hvilke konkrete planer og områder som ønskes vurdert. Beregningene av planenes utbyggingsreserver og totale utbyggingsareal er gjort gjennom en grov beregning av areal i kommunens kartløsning. Det kan derfor forekomme noe unøyaktighet i arealene som er oppgitt, men dette vurderes å ikke ha innvirkning på hvilke planer og områder som har falt innenfor kategoriseringen i vedlegget.

Kriterier for vurdering

Det vil variere fra kommune til kommune hvilke hensyn som er relevante å vurdere. For at vurderingen skal være troverdig, er det viktig at det oppnås enighet om hvilke kriterier som skal legges til grunn for det videre arbeidet. Kommunene anbefales å benytte *T2-/16 Nasjonale og vesentlige regionale interesser på miljøområdet* som utgangspunkt, da regionale og statlige myndigheter legger dette rundskrivet til grunn for sin innsigelsespraksis, og det er denne linjen det foreslås å legge seg på også for Kristiansund kommune.

Kriteriene vil gi en pekepinn på mulige konflikter med utvalgte miljø- og samfunnshensyn, og vil danne grunnlaget for den neste fasen med den konkrete vurderingen av om en arealplan skal endres eller oppheves. I tabellen under er det listet opp hvilke kriterier som foreslås lagt til grunn for prosjektet:

Vurderingskriterier	Nasjonal/regional/kommunal føring	Beskrivelse
Forurensning	T-1442 Retningslinje for behandling av støy i arealplanlegging	Planlegging etter plan- og bygningsloven skal bidra til at arealbruk og bebyggelse blir til størst mulig gagn for den

Vurderingskriterier	Nasjonal/regional/kommunal føring	Beskrivelse
	- T-1520 Retningslinje for behandling av luftkvalitet i arealplanlegging - Kommuneplanens arealdel (KPA)	enkelte og samfunnet, deriblant ved å legge til rette for gode bomiljø og fremme befolkningens helse - Planlagt arealbruk må ikke være i strid med retningslinjene - Der det er relevant for utbyggingsformålet, må evalueringen fange opp om utbyggingsreserven er utsatt for støy og luftforurensning, eller ligger i områder med forurenset grunn
Friluftsliv	- Plan- og bygningsloven (pbl) - Kartlegging og verdisetting av friluftsområder i Kristiansund kommune - KPA	- Friluftsliv er en levende og sentral del av norsk kulturarv og vår nasjonale identitet, og en viktig kilde til bedre helse og høyere livskvalitet. Bevaring av friluftsområder er derfor viktig - Kommunen har gjennom pbl ansvaret for å ta vare på friluftslivsområdene gjennom arealplanleggingen
Jordvern	- Nasjonal jordvernstrategi - Fylkesstrategi for landbruk 2023-2026 - Landbruksplan for Kristiansund	- Norge har lite jordbruksareal sammenlignet med andre land, og vi må sikre muligheten til å dyrke egen mat på egen jord. Jordvern er beredskap. - Den årlige omdisponeringen av dyrka mark i fylket skal ikke overstige 100 dekar
Klima	- FNs bærekraftsmål - Nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging 2023-2027 - Statlige planretningslinjer for klima og energi - KPA	- Klimatilpasning handler om å ta hensyn til dagens og fremtidens klima - Klimatilpasning er en forutsetning for bærekraftig utvikling - Utbyggingsmønstre og transportsystemer skal fremme kompakte byer og tettsteder med korte avstander - Det må tilrettelegges for robuste økosystem. Rikt biologisk mangfold og landskapsøkologisk sammenhengende områder er mer motstandsdyktig/har bedre evne til å tåle klimaendringene

Vurderingskriterier	Nasjonal/regional/kommunal føring	Beskrivelse
		• Utbyggingsreserven må ikke komme i konflikt med karbonrike arealer
Kulturminner	• Pbl • Kulturminneloven • Kommunedelplan for kultur 2022-2032 • KPA	• Kulturminner er alle spor etter menneskers liv og virke i vårt fysiske miljø • Kulturminner og kulturmiljø er viktige fellesgoder og samfunnsressurser som vi skal ivareta • Kommunen er viktig i forvaltningen av kulturmiljø gjennom å være vedtaksmyndighet, og er ansvarlig for å legge til rette for bruk og vern
Landskap	• Den europeiske landskapskonvensjonen • Nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging • Pbl • Naturmangfoldloven (nml) • KPA	• Landskapet bidrar til å gi steder og landsdeler sitt særpreg, og er viktig for folks trivsel • Planer skal bidra til å sikre kvaliteter i landskapet og vern av verdifulle landskap • Landskapshensyn handler både om hvor ny utbygging lokaliserer, og om hvordan den utformes
Naturmangfold	• Naturavtalen • Nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging • Pbl • Naturmangfoldloven • KPA	• Naturen gir oss viktige ressurser som rent vann, mat og klimaregulering • Å ivareta hensynet til naturmangfoldet er et viktig premiss i arealplanleggingen, og er avgjørende for å sikre bærekraftig utvikling og bevaring av økosystemer • De miljørettslige prinsippene i nml §§ 8-12 skal vurderes i alle planprosesser for å unngå inngrep som truer det biologiske mangfoldet • Norge har forpliktet seg til naturavtalen som har som mål å stoppe og reversere tapet av natur og økosystemer
Strandsonehensyn	• Nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging • Statlig planretningslinje for differensiert forvaltning av strandsonen langs sjøen	• Strandsonen er av nasjonal betydning og skal forvaltes slik at miljøverdier og allmenne interesser tas vare på • Strandsonen inneholder mange ulike naturtyper med et

Vurderingskriterier	Nasjonal/regional/kommunal føring	Beskrivelse
	• Vannressursloven • KPA	produktivt miljø som gir et stort og variert arts mangfold, og kommunen skal derfor ta særlig hensyn til natur- og kulturmiljø, landskap og allmenne interesser i hundremetersbeltet langs sjøen • Mange enkeltinngrep i strandsonen påvirker naturen og landskapet og forringer kvaliteten til områdene • Kommunen må vurdere ny utbygging i strandsonen nøye i forhold til intensjonen bak byggeforbudet
Naturfare/ risiko og sårbarhet	• Pbl • KPA	• Naturfare er en fellesbetegnelse for naturlige prosesser som skyldes kombinasjonen klima, grunnforhold og topografi slik som skred, flom og stormflo • God samfunns- og arealplanlegging er avgjørende for å forebygge og redusere risikoen knyttet til naturfarer • Risikoen for naturfarehendelser kan aldri fjernes helt, men den kan reduseres ved å sørge for at det ikke bygges ut i risikoutsatte områder, eller at det bygges på tryggest mulig måte • Ved å kartlegge sannsynlighet og konsekvenser av uønskede hendelser, som til eksempel flom eller strømbrydd, kan man prioritere risikoområder og planlegge tiltak for å forhindre dem eller redusere konsekvensene av dem dersom de skulle oppstå • KPA inneholder kartlag for aktsomhetsområder/faresoner, og det må gjennomføres analyser av hvilke ikke-gjennomførte arealplaner som befinner seg helt eller delvis innenfor en eller flere av disse sonene

Vurderingskriterier	Nasjonal/regional/kommunal føring	Beskrivelse
		- Dersom en planreserve ligger innenfor en faresone, er dette en utbyggingsreserve som i utgangspunktet ikke kan bygges ut uten konkrete risikoreduserende tiltak - Kommunen må bruke faglig skjønn for å vurdere om det er teknisk og økonomisk gjennomførbart
Infrastruktur	- Nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging - Pbl - KPA	Nærhet til infrastruktur som VA-anlegg og vei er faktorer som har stor betydning for om det er realistisk å bygge ut en utbyggingsreserve
Arealstrategi og behovsvurdering	- Nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging - Statlige planretningslinjer for arealbruk og mobilitet - Kommuneplanens samfunnsdel	- Arealstrategien fastsetter prinsippene for kommunens arealforvaltning. Samsvarer de eldre reguleringsplanene med nyere tids arealstrategi og samfunnsdel? - For hver arealplan og hvert planområde må det vurderes i hvilken grad utbyggingspotensialet svarer til kommunens utbyggingsbehov

Videre prosess

Etter politisk vedtak av prosjektmandatet, vil administrasjonen gjøre en gjennomgang og vurdering av de utvalgte planene og områdene etter de fastsatte kriteriene. Denne vurderingen vil resultere i en anbefaling om hvilke av planene/områdene som bør endres eller oppheves gjennom egne planprosesser, og dette vil legges frem for politisk behandling.

Eventuell endring eller oppheving av reguleringsplaner følger de samme kravene til planprosess som utarbeiding av ny reguleringsplan. Det innebærer en demokratisk prosess hvor det skal varsles oppstart av planarbeid gjennom annonse og brev, forslaget skal behandles politisk første gang og legges ut på høring og offentlig ettersyn, og til slutt endelig behandles politisk. En eventuell endring av utbyggingsområder i kommuneplanens arealdel vil også følge krav til planprosess etter plan- og bygningsloven. Det vil da være mulig å starte opp en prosess for å endre kommuneplanen for kun den eller de konkrete områdene, uten å sette i gang en fullstendig revisjon.

Kommunedirektørens vurdering

Kommunedirektøren vurderer at det er svært viktig for kommunen å få et oppdatert planverk basert på ny kunnskap for å kunne imøtekomme de nasjonale forventningene og ha en arealpolitikk som er i tråd med statlige planretningslinjer, og ikke minst for å ha mulighet til å oppnå kommunens egne mål og strategier i kommuneplanens samfunnsdel med tilhørende arealstrategi. Dette prosjektet vil bidra til at Kristiansund kommune får et oppdatert planverk. Deretter kan det enklere

gjøres jevnlig oppdateringer i forbindelse med kommunal planstrategi og revisjon av kommuneplanens arealdel.

Prosjektmandatet som beskrevet i saken legger grunnlaget for en første gjennomgang og vurdering av planer med utbyggingsreserver. Det vil deretter legges frem ny sak for politisk behandling, hvor det tas stilling til om det faktisk bør startes opp prosess med å endre eller oppheve noen av planene. Endrings- og opphevingsprosessene vil følge ordinære prosessregler for reguleringsplaner eller kommuneplaner, og vil dermed være gjenstand for flere politiske behandlinger før det eventuelt endelig vedtas en endring eller oppheving. Bystyret er dermed sikret styring i den videre prosessen.

I en verden i rask utvikling hvor nye utfordringer må løses med ny kunnskap og nye løsninger, er det ikke en selvfølge at det er riktig valg å fortsatt tillate utbygging et sted kun fordi det ble vedtatt gjennom en plan for mange år tilbake. Behovet for omstilling er til stede, også for eiendomsutviklere og utbyggere. En planvask med mål om å oppdatere kommunens planverk kan medføre at noen utbyggingsmuligheter blir fjernet eller redusert, men man vil også stå igjen med utbyggingsområder som er avklart og vurdert som ønskelige og i tråd med en bærekraftig arealutvikling. Dette vil gi en større forutsigbarhet for utbyggere sammenlignet med dagens situasjon.

FNs bærekraftsmål som er mest relevant for saken

FNs bærekraftsmål er overordnede i alle planer for Kristiansund kommune. I kommuneplanens samfunnsdel er åtte bærekraftsmål valgt ut som de mest vesentlige. Hver av disse er tilknyttet egne hovedmål og strategier.

Under gjøres en vurdering av bærekraftsmål som er relevante for saken.

Et oppdatert planverk er viktig for å kunne nå målene som kommunen har satt seg. I de foreslåtte kriteriene for vurdering er det inkludert et punkt om at planene skal vurderes ut fra hvordan de bidrar til å nå målene i samfunnsplanen. Bærekraftsmål 11 Bærekraftige byer og lokalsamfunn og prinsippene i arealstrategien peker seg ut som mest sentrale for dette prosjektet, men også målene om anstendig arbeid og økonomisk vekst (8) og livet i havet (14) er relevante.

I arealstrategien er det vedtatt prinsipper for arealutvikling som alle er svært relevante å vurdere i det videre arbeidet med planvask, for å avklare om noen av planene/områdene strider mot prinsippene. Det er blant annet vedtatt et prinsipp om å tilstrebe arealnøytralitet gjennom å prioritere omforming og fortetting av allerede bebygde områder. For å oppnå en arealutvikling som er i tråd med dette prinsippet er det nødvendig å gjøre en kritisk vurdering av hvilke arealer kommunen faktisk vil prioritere å bygge ned.

Konklusjon

Kommunedirektøren tilrår at prosjektmandatet vedtas slik det er beskrevet i saken.

28.03.2025

Arne Ingebrigtsen
Kommunedirektør

John Einar Aune Skontoft
Kommunalsjef

Vedlegg

1. Planer og områder til vurdering
2. Rapport Kristiansund – Holth&Winge og Norkart
3. Grunnlag for veileder om revisjon av kommunale arealplaner
4. Nasjonale forventninger til kommunal og regional planlegging 2023-2027
5. [Statlige planretningslinjer for arealbruk og mobilitet](#)
6. [Statlige planretningslinjer for klima og energi](#)